

De trouwe Savitri

Lang geleden leefde er in Madras eens een vrome en wijze koning, zijn naam was Asjvapati. Hij brak nooit zijn woord en nooit kwam er een onwaarheid over zijn lippen. Al het boze keerde hij net zo resoluut de rug toe, als dat hij zich helpend bekommerde om al wat ongelukkig was. Daarom werd hij overal in zijn bloeiende koninkrijk door zijn volk bemind en door de wijze brahmanen geprezen.

Maar in de loop van de tijd ontstond een grote zorg in zijn hart: hij bleef kinderloos. Toen legde hij een strenge gelofte af, hij nam iedere zesde dag maar heel weinig voedsel tot zich en hij offerde met vrome toewijding aan de godin Savitri.

Toen de koning achttien volle jaren lang in strenge ascese had geleefd, openbaarde de godin zich aan hem en sprak door de vlammenpoort van het offer heen: 'Asjvapati, je hebt je de gunst van de goden verworven door je oefeningen. Zeg nu, wat je hartewens is en als het niet tegen je verplichtingen ingaat, dan zal hij worden vervuld.'

Door de kracht van de openbaring geschokt, zei de koning: 'O godin, om nakomelingschap te verwerven heb ik jarenlang in ascese geleefd. Mijn hart koestert maar één wens: dat mij een kind wordt gegeven. Want de brahmanen leren ons: Het is de plicht van de man om het geslacht in stand te houden.' De godin antwoordde: 'Omdat ik het verlangen van je hart kende, heb ik mij tot Brahma, de schepper van alle wezens, gewend. Door zijn genade zal je een dochter worden geboren. Zeg verder niets. Dit woord zij je genoeg!'

Daarop verdween de godin. Maar na een jaar schonk de koningin het leven aan een lief, mooi dochtertje. En omdat de godin Savitri het had beloofd, werd het naar haar genoemd.

Prinses Savitri groeide op tot de schoonste jonkvrouw die menselijke

ogen ooit hadden aanschouwd. Allen die haar zagen waren verrukt over de bekoorlijkheid van de wonderschone prinses en riepen: 'Zie, de dochter van de goden!' Als zij van de heilige offerhandelingen naar huis kwam, haar hoofd met bloemen getooid, dan was het in de ogen van haar vader ook alsof een godin daar schreed, en zijn hart vond vreugde in het aanschouwen van haar lieflijkheid. Maar één ding baarde hem zorgen: geen jongeling waagde het om toenadering tot haar te zoeken; zij was in haar schoonheid zo puur goddelijk, zo boven menselijke maatstaven verheven, dat een gelijkwaardige partner moeilijk te vinden was.

Toen nam de koning op aanraden van een wijze brahmaan het besluit dat zijn dochter zelf de wereld in moest gaan om een echtgenoot te vinden. Toen Savitri dat vernam, kreeg zij een kleur van schaamte en boog haar hoofd. Maar gehoorzaam besteed zij de gouden wagen die men had laten voorkomen en voorzien van een gevolg, zoals het een prinses betaamt, begaf zij zich op weg.

Weken en maanden verstreken. De prinses trok van stad naar stad, van verblijf naar verblijf, en zij werd overal met veel eer ontvangen.

In het paleis intussen voerde haar vader iedere dag gesprekken over geestelijke zaken met een heilige Risji, een van de wijste brahmanen. Zo zat hij ook te praten, toen hem bericht werd gebracht dat Savitri was teruggekomen. De schone prinses werd met veel vreugde ontvangen en terstond nu wilde de koning horen wie zij had uitgekozen. Opgewekt begon Savitri te vertellen: 'In het bos bij de boetelingen en de brahmanen heb ik hem ontdekt. Hij leeft daar met zijn blinde vader, koning Djoematsena, die sinds jaren verbannen is uit zijn land, en met zijn vrome moeder. Zijn ouders zijn arm aan aardse schatten, hun enige rijkdom is hun zoon Satjavat. Hij werd geboren in de stad, maar is opgevoed in het bos. Satjavat heb ik uitgekozen om mijn echtgenoot te worden!'

Bij het horen van deze woorden slaakte de Risji een diepe zucht en wendde zijn hoofd af. De koning, hierdoor verontrust, wilde weten wat er aan de keuze van zijn dochter verkeerd was. Toen zei de Risji: 'Wee,

o koning, dat uw dochter Satjavat heeft uitgekozen.' Verder wilde hij niets zeggen. Asjvapati echter wilde beslist méér te weten komen. 'Mijn vriend, spreek toch', drong hij aan, 'is Satjavat lichtzinnig, ontbreekt het hem aan geduld of aan deemoed? Is hij niet dapper, niet trouw?' De Risji antwoordde: 'Niets van dit alles mankeert er aan de edele koningszoon. Hij is even rijk aan deugden als arm aan bezittingen, ja, nog veel rijker. Hooggestemd als de hemel is hij, verdraagzaam als de aarde, vroom en verstandig, schoon en heerlijk, ja, als overgoten met de glans van zonnegoud.' 'En toch betreurt gij de keuze van mijn dochter?', zei de koning. 'Alstublieft, verzwijg ons toch niet de gebreken die er aan hem kleven.' 'Er is maar één gebrek', zei de Risji, 'hij is te rein en te goed voor deze wereld. Daarom is door de machten van het lot bepaald, dat de ziel van Satjavat vandaag over een jaar zal terugkeren naar de wereld van haar herkomst.'

Toen Asjvapati dit hoorde, richtte hij zich met een ernstige stem tot zijn dochter: 'Trek opnieuw de wereld in', zei hij, 'en zoek iemand anders als echtgenoot, want je vader kan het niet verdragen om je als weduwe te zien. Het lot van weduwen is heel treurig.' Daartoe was Savitri echter niet te bewegen. 'Of hij nu lang leeft of kort', zei zij, 'en of hij rijk aan deugden is of arm: ik heb mijn echtgenoot gekozen! Als het hart zich eenmaal heeft uitgesproken in een keuze, dan is er geen weg meer terug – voor de rechtschapenen. En, vader, uw opvoeding is er toch altijd op gericht geweest een goed mens van mij te maken?'

Tegen zo'n vastbesloten wil konden noch de koning, noch de Risji iets inbrengen. En zo werden alle voorbereidingen getroffen voor een bruiloft in het bos. De Risji nam afscheid en Asjvapati, zijn koninklijke echtgenote en Savitri trokken met hun gevolg naar het bos, waar de verbannen Djoematsena als een vrome boeteling leefde – hij, met zijn gemalin en zijn zoon Satjavat.

Eerbiedig begroette koning Asjvapati de blinde grijsaard en vertelde hem wie hij was. Deze beantwoordde de groet en nodigde de bezoeker

uit, onder een lommerrijke boom plaats te nemen. Daarna vroeg hij rustig: 'Wat voert deze hoge gasten naar de hut van een arme, blinde man?' Asjvapati antwoordde: 'Een hartewens van de schone jonkvrouw die ik hierheen heb begeleid. Zij is mijn dochter Savitri en verzoekt mij, u te vragen of gij, o vrome koning, haar als de echtgenote van uw zoon, de edele Satjavat, wilt begroeten.' Djoematsena zei: 'Het is u toch voorwaar wel bekend, o hoge gast, dat wij verbannen zijn. Hier in het bos leven wij in armoede, ascese en zelfverloochening. Hoe zou nu een koningsdochter, die alle dagen van haar leven door bedienden is omgeven, het harde leven en de vele ontberingen in dit boetewoud kunnen verdragen?' Asjvapati antwoordde daarop: 'Wij hebben alles overwogen, ons besluit staat vast. Wij zijn naar u toegekomen en buigen ons voor u in de hoop dat u aan onze wens gevolg wilt geven. Onze kinderen kunnen bogen op een gelijke afkomst. De schijn van geluk of gemis van bezittingen mag daar toch geen verschil in maken.' Djoematsena antwoordde: 'Vroeger heb ik vurig gehoopt dat ik met u een familiebetrekking zou kunnen aangaan. Maar toen ik land en troon kwijtraakte, heb ik de hoop laten varen. Nu draagt u mij mijn vroegere wens tegemoet. Welaan, laten wij voortaan het vaderschap delen!'

Zo vond volgens het traditionele, door de brahmanen vastgestelde gebruik de huwelijksvoltrekking plaats. Daarna reisden Asjvapati en de zijnen naar hun eigen woonplaats terug.

Savitri deed vrijwillig afstand van alle vorstelijke pracht en praal. Goud en edelstenen legde zij af en zij trok een eenvoudig, uit plantenvezels gevlochten kleed aan, want zij wilde hetzelfde leven leiden als de boetelingen. Satjavat was overgelukkig dat hij zo'n wonderschone en deugd-zame echtgenote had gekregen en had Savitri niet het woord van de heilige Risji, dat met zo'n noodlotsstemming geladen was, in haar hart gedragen, dan zou zij even gelukkig zijn geweest als hij.

Maar steeds nader kwam de dag waarop Satjavat moest sterven en steeds moeilijker werd het voor Savitri om haar verdriet te verbergen. Toen

er nog vier dagen over waren, legde zij de gelofte af om drie dagen te vasten en onbeweeglijk op één plaats te blijven staan. De oude Djoe-matsena was daar erg bezorgd over en hij waarschuwde haar: 'Voor een tere koningsdochter is het niet verstandig om zoiets te ondernemen.' Maar Savitri liet zich niet weerhouden. 'Eerwaardige vader', sprak zij, 'ik hoop op een grote genade, maar ik bid u, vraag niet verder.'

Met doodsangst in haar hart stond zij drie dagen en drie nachten onbeweeglijk in haar gebed verdiept; toen de ochtend van de vierde dag begon te gloren, zuchtte zij: 'Dus dit is de dag.' Daarna offerde zij volgens het gewone gebruik en deed haar gebeden. Zij ging de vrome brahmanen met eerbiedig gevouwen handen begroeten en dezen beantwoordden haar groet met de zegenspreuk: 'Moge u nooit het lot van weduwe beschoren zijn!' Daarbij moest Savitri telkens aan de woorden van haar vader denken.

Intussen bereidde Satjavat zich voor om het bos in te trekken en hout te gaan hakken. Toen nu Savitri dit zag, sloeg haar de angst om het hart en zij riep: 'Geliefde vriend, ga niet alleen het bos in. Laat mij met je meegaan, ik kan het vandaag niet zonder je stellen.' — 'Lieveling', antwoordde de nietsvermoedende echtgenoot, 'je bent nog nooit in de wildernis geweest. Ook ben je door het vasten verzwakt, blijf vandaag liever thuis.' — 'Het vasten heeft mij niet verzwakt', zei Savitri, 'weiger mij dit verzoek niet, het is het eerste sinds ik je echtgenote ben!' Toen stemde Satjavat toe. 'Maar pas op', waarschuwde hij haar met zachte stem, 'dat je niet verdwaalt in het kreupelhout.'

Met een opgewekt gezicht, maar met verdriet in haar hart, liep Savitri achter Satjavat aan. Hij wees haar onbezorgd op de vele wonderen in het bos: 'Kijk, ginds die pauwen, daar de verse sporen van een olifant, hier staan de bomen volop in bloei!' — Maar Savitri liep achter hem aan en zag overal alleen maar haar echtgenoot.

Weldra was de meegebrachte mand volop met versgeplukte vruchten gevuld en Satjavat greep de bijl en begon hout te hakken. Savitri hielp

hem daarbij door het gehakte hout op een stapel te leggen. Eensklaps liet Satjavat de bijl zakken en zei: 'Ik weet niet, wat ik heb.' Hij ging op een boomstam zitten en steunde zijn hoofd in zijn handen, alsof hij moe was. Savitri ging onmiddellijk bij hem zitten en liet het hoofd van de haar zo dierbare echtgenoot op haar schoot rusten.

Op dat ogenblik gingen Savitri's ogen open. Zij zag een gestalte staan, schrikaanjagend schoon, rood-ogig, met een donkere huid. Op zijn hoofd droeg hij een diadeem, in zijn hand hield hij een strop. Rood en zwart waren zijn kleuren.

Zacht legde Savitri het hoofd van haar echtgenoot op het groene gras. Zij stond met gevouwen handen op en zei met een bevend hart: 'Ik herken u als een god. Zeg mij, onsterfelijke, wie zijt gij en wat zoekt gij?' — 'Schone Savitri', gaf de gestalte ten antwoord, 'je bent je echtgenoot trouw. Weet, dat ik Yama ben. Het is mijn opdracht, de ziel van deze slapende te halen.' Zo sprekend boog hij zich over Satjavat heen, deze ademde hem zijn ziel toe. Tegelijkertijd werd het lichaam van Satjavat bleek en hij lag dood op de aarde. Yama zette daarop met Satjavats ziel koers naar het zuiden, naar de zon toe. Door smart verscheurd volgde Savitri hem. Toen zei Yama, de god van de dood, maar ook van de gerechtigheid, tot haar:

'Keer terug, Savitri, en ga de eredienst verrichten voor de gestorvene. Je hebt je echtgenoot nu ver genoeg begeleid.' Savitri antwoordde: 'Zo waar als gij de god van de gerechtigheid zijt, zo waar houd ik mij aan mijn gelofte. Waarheen ge mijn echtgenoot ook voert, daar moet ik volgen. Een oud gezegde is: met wie gij zeven schreden gaat, die is uw vriend. Welnu, de zeven schreden zijn afgelegd, verneem nu mijn spreuk:

Genade van de godheid deed ons vinden
het helend pad, dat naar het goede leidt.
Zo konden wij, tot wandelen aangezet,
de weg ontdekken naar gerechtigheid.'

Yama sprak: 'Je schone spreuk kan mij bekoren, Savitri! Ik sta je een wens toe, kies alles wat je wilt, behalve de ziel van Satjavat.' Savitri wenste: 'Moge zijn blinde vader door uw genade ziende worden.' – Yama antwoordde: 'Het zij zo, vrome jonkvrouw. Maar keer nu terug, want je bent moe.' Savitri echter antwoordde: 'Hoe zou ik moe kunnen zijn als mijn echtgenoot dood is! O neen! Hoor nu wederom, o rechtvaardige god, naar mijn spreuk:

Als goede mensen volgen wij de leiding
van 't lot getroost en vinden zo de vrienden,
die 't lot ons toespint. Vertrouw altijd weer
de ster die u naar nieuwe vrienden leidt.'

Yama zei: 'Een lāfenis zijn mij je woorden, Savitri, kies als beloning wat je maar wilt, alleen niēt Satjavats ziel.' Deze keer wenste Savitri: 'Moge dan zijn oude vader zijn rijk en koningschap weer terugkrijgen.' Yama sprak: 'Het zij zo. Maar nu, o goede jonkvrouw, keer snel terug naar huis!' – Savitri antwoordde: 'Luister, o rechtvaardige, nog naar deze spreuk:

Helpend zijn en altijd schenkend,
dat is de hoogste vreugd' voor goede mensen.
Niet vragen zij, is 't vriend of vijand;
hun zonnig hart verleent slechts goedheid.'

Toen zei Yama: 'Als water een dorstige, zo verkwikken je woorden mij. Nog een wens sta ik je toe, vraag alleen niet om de ziel van Satjavat.' – Savitri wenste: 'Schenk dan aan mijn vader een zoon.' En opnieuw sprak Yama: 'Het zij zo, maar keer nu om, je bent al heel ver gegāan.' – Savitri antwoordde: 'Nog verder volg ik u, o heer van de gerechtigheid, luister:

Vertrouwen heet des levens wandelstaf,
steun daarom op vertrouwen steeds uw gang.
Wie met vertrouwen gaat, mag hopen
dat hij aan 't eind het doel bereikt.'

Yama zei: 'Nooit heb ik zulke spreuken gehoord als jij die uitspreekt, o Savitri. Kies een vierde genade, alleen niet Satjavats leven.' Savitri sprak: 'Dat de edele Satjavat en mij nakomelingen worden gegeven.' Yama antwoordde haar: 'Ook deze genade zij je gegeven. Maar keer nu terug.' Savitri echter wist van geen wijken en zei:

'De goeden zijn gestaag voor anderen werkzaam,
niet om zich wederdiensten te verschaffen.
Door goede werken helpen wij
De zon te schijnen en het kruid te bloei'n.'

Toen zei Yama: 'Niet langer kan ik weerstand bieden aan je woorden, o vrome, schone jonkvrouw. Wens nu maar, wat je hebben wilt!' – Toen juichte Savitri: 'Geef mij Satjavats ziel terug, geef hem de adem van zijn leven weer. Al toen u Satjavat en mij nakomelingen beloofde, gaf u mij mijn gemaal terug. Ten overvloede er nog bij wens ik nu, wat gij mij reeds hebt toegestaan!'

Toen opende Yama, de god van de dood en van de gerechtigheid, zijn hand en sprak: 'O schenkster van geluk, vrij is hij. Ga nu, gezegende, naar de plaats waar je geliefde ingeslapen op de aarde ligt. Gezond en krachtig zul je hem terugvinden en tot in de hoogste ouderdom zal hij met je samen zijn. Ga en beleef dit wonder!'

Met deze woorden onttrok Yama zich aan haar blikken. Savitri snelde terug naar de plaats waar Satjavat lag. Zij ging bij hem zitten en nam zijn hoofd op haar schoot. Daar geschiedde het wonder: ziel en adem keerden in het lichaam terug. Verwonderd sloeg Satjavat zijn ogen op en begon langzaam te spreken: 'Savitri, hoe lang heb ik toch geslapen?'

Waarom heb je mij niet gewekt? Het is bijna nacht, weldra zal het donker zijn in het bos. Wij moeten snel naar huis toe gaan.'

Nu stond Satjavat op, hij stak een dorre tak aan en met deze tak als fakkel begaven zij zich met hun tweeën op de terugweg door het donkere bos. Satjavat hield de bijl in zijn rechterhand om hen tegen de wilde dieren te kunnen verdedigen, zijn linkerarm had hij beschermend om Savitri's schouders geslagen, terwijl zij de fakkel droeg.

In de nederzetting echter, waar de oude koning Djoematsena en zijn gemalin wachtten, waren intussen enkele wonderen geschied: de koning had zijn gezichtsvermogen teruggekregen. Vol verwondering keek hij om zich heen en kon alle dingen weer onderscheiden. Bovendien trad plotseling een gezantschap de hut binnen en meldde de koning, dat hij werd teruggeroepen om de regering weer ter hand te nemen.

Maar de vreugde over deze gebeurtenissen werd danig getemperd door de afwezigheid van hun zoon en diens vrouw. De oude man klaagde al: 'Ben ik ziende geworden om niet te vinden wat mijn oog zoekt? En wat baat mij het koningschap, als de opvolger ontbreekt?' Maar toen trad het jonge echtpaar het kluizenaarsverblijf binnen en de brahmanen zeiden: 'Eerst kreeg u het licht in uw ogen weerom, toen werd uw koninkrijk aan u teruggegeven en nu worden u uw dierbare zoon en zijn heerlijk schone echtgenote, de voortreffelijke Savitri, opnieuw geschonken! Dat is een drievoudig geluk, er ontbreekt u nu niets meer op aarde.'

Blij legden zij een vuur aan en welgemoed zetten zij zich allen eromheen, terwijl Savitri begon te vertellen welke wonderlijke avonturen zij hadden beleefd.

Toen zij de volgende dag afscheid namen van de vrome en wijze brahmanen, zegende de oudste van hen Savitri en zei: 'Door uw trouw is de treurigheid die het huis bedrukte overgegaan in geluk en heerlijkheid.

Gelukzalig zullen mensen voor altijd u prijzen,
en waar men vrouwendeugden roemt,
zij Savitri het eerst genoemd!'